

Književnost.

Slovenska.

Levstik Vladimir: **Obsojenci**. Ljubljana 1909. Založil Schwentner. Strani 200. Pod tem skupnim naslovom so izšle štiri, recimo, črtice, ker pravega imena te vrste spisom ni mogoče najti, Vladimira Levstika. Največ izvirnosti, življenja in misli ima še prva: „Nenormalni piščanec“. — Neka kura je s svojimi jajci izgela tudi orlovo. Mladi orel ne mara hrane drugih piščancev, hoče mesa in krvi, koprne po višinah, po solncu in po nebotičnih skalah. Kokoši in gospodinja sovražijo orlovega mladiča, kure ga napadajo in gospodinja mu pristriže peroti in ga zapre v gajbo, kjer slednjič tudi pogine. To je vsebina prvega spisa. — Predmet bi se dal čisto prijetno obdelati za kakšen podlistek v satirični vsebini. Škoda samo, da v resnici nimamo med našim narodom takih

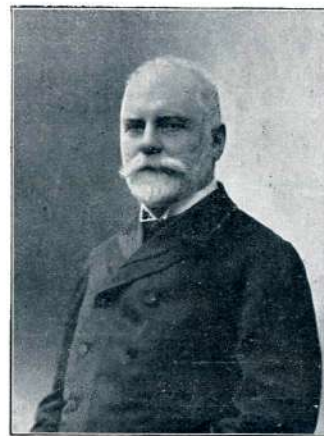
koprni po svobodi, solncu in sveži krvi, a mora živeti v gajbici in zobati proso. Toda pisatelj je dodal toliko postranskih reči, da potlačijo popolnoma glavni predmet in ga porinejo v ozadje. Razni kurji in petelinji pogovori na primer, ki bi imeli menda biti humoristični ali satirični, so jako neokusni. Ne samo neokusen, ampak celo tehnično popolnoma neprimeren je uvod. Orlovo jajce ukrade vrag iz skalnega gnezda in ga porine v kokoš. Vrag odleti slednjič tudi z mrtvim ptičem. Vrag je tu popolnoma „deus ex machina“. Kakšen namen ima, da se tako igra s kokošmi, ne moremo spoznati. Poleg tega postane vloga mladega orla čisto drugačna. Mi bi morali imeti sočutje z nesrečnim ptičem, a zavest, da je on podvržen, od duha, ki „zanikava vprek“, ki „od veka je zlo sejal, nikjer umetnosti nasproti sovražnik mu iskren ni stal“, ta zavest nas navdaje s studom do nesrečnega ptiča

TRGOVINSKI MINISTER
DR. RIHARD WEISSKIRCHNER

POLJEDELSKI MINISTER
DR. A. BRAFF

FINANČNI MINISTER BILINSKI

vklenjenih orlov, ki bi koprnili po solncu, nebu in sveži krvi. Naši mladi ptiči koprne po krčmi, kavarni, njihov element je prašna ulica in zaduhla soba. Sicer bi pa mi bili jako veseli, ako bi se med našimi piščanci pričela buditi orlova čud. Toda nam se zdi, da veljajo za našo nadebujno mladino povprečno bolj verzi pesnika:

Meines Volk's! Sind dürre Zweige,
wie sie auf dem Herde brennen,
welches Laub, des Windes Spielzeug
noch ein grüner Wald zu nennen?

Meines Volk's! Die Riesen starben.
Ein Geschlecht von feigen Zwergen
springt vergnügt am Gängelbande
seiner Büttel, fremder Schergen.

Weber, Dreizehnlinden.

Predmet je veliko preveč raztegnjen in raditega se razblini neposredni vtisk. Pisatelj bi moral predvsem poudarjati eno: nasprotje med piščancem in orlom; orel

Nepotrebna figura je tudi Brtoncljev lemenatar. Zdi se, da je Levstika napeljal na ta predmet uvod iz Cankarjeve „Gospe Judit“.

Druga povest: „Razmišljeni Vid“ je pisana, kakor tudi zlasti četrta, popolnoma v Cankarjevem žanru. — Vid je bolan na jetiki, a mati in sestra Julka ne marata poklicati zdravnika, ker vidita rajši, da umrje. Brat Metod se potegne zanj in pove materi nekaj krepkih, a očma pretepe. Slednjič umrje Vid. — Torej v žanru od Rošina in Verjanka, samo da je tu popolnoma psihologično neutemeljeno, zakaj mati in sestra sovražita Vida, in pa, da je predmet spet tako strašno razvlečen. Naj bi nam vendar pisatelji ne vsiljevali tako subjektivnih razmišljanj in filozofičnih nazorov, a rajši podajali fakte in situacije, iz katerih si bomo potem sami ustvarjali mnenje. Zakaj prežekujejo vsako drobnostko in „filozofirajo“ nad njo toliko časa, da čitatelju ničesar več ne ostane do mišljenja. Pustite čitatelju svobodo mišljenja!

Iz tretje povesti: „Mlada Breda in slepec“ se razvidi, da so piscu znana dela Helene Keller. Slepčevi nazori o barvah in o zunanjem svetu, to je najlepši odstavek v celi knjigi in nova poteza v našem slovstvu. Škoda, da ni vzela za to vlogo primerne osebe. Duševno stanje Helene Keller je prenesel Levstik na moškega lahkoživca, ki se je v najkrepkejših letih ustrelil v glavo zaradi dveh galiških Judinj in pri tem izgubil pogled. Neverjetno je, da bi tak človek s tako preteklostjo prišel do nazorov osebe, ki je bila slepa od mladosti in dobila čisto posebno vzgojo.

Četrta in to najdaljša povest „Rikard Malloprou“ je skoraj kakor razširjena posebna izdaja drugega dela Cankarjevega „Novo življenje“, zlasti njegove „povesti o Grbcu“. Strašno veliko besed, komaj razumljivega filozofičenja, nemogoča psihologija in nobene objektivnosti. Najslabša stran vseh povesti je, pomanjkanje življenja, realnih značajev in konkretnih potez.

1960

Dr. L. L.

Knjige „Matice Slovenske“.

Zabavna knjižnica. Skoraj polovico (66 strani na 140) zavzema drama Zofke Kvedrove „Amerikanci“. Kdor je prečital poprej Cankarjevo „Novo življenje“, se bo tu nekoliko oddahnil. Zofka Kvedrova je realistinja, tu imamo vsaj nekaj življenja in žive ljudi pred sabo in ne pleše vse po možganih kot v nemirnih sanjah. Seveda nas v formalnem oziru „Amerikanci“ ne zadovoljijo in ne spadajo k boljšim spisom Zofke Kvedrove.

Njihova glavna napaka je, da se drama konča tam, kjer bi se imela pravzaprav pričeti. Izgleda, kot da je hotela pisateljica obdelati snov po oni v našem slovstvu že precej obrabljene metodi, katere se je držal zlasti Cankar v povesti „Na klancu“. Na eni strani gredo ljudje z doma, na drugi prihajajo pa spet domov. Tako razpade vsebina čisto mehanično na dva dela. V „Amerikancih“ imamo pa samo prvi del in še ta komaj načet. Mi vidimo, kako se Amerikanci pripravljajo na odhod, slišimo gospoda učitelja, kako jih svari, češ, da tujina le malokomu prinese sreče, potem pa ne vidimo posledic in uresničenja svarjenja.

Zofka Kvedrova je pisateljica, to nam je dokazala že po nekaterih drugih spisih, boljših od pričujoče drame. Pa tudi iz „Amerikancev“ se razvidi, da bi nam lahko ustvarila kaj boljšega, ako bi se bolj vglobila v stvarino. V njeni drami najdemo nekaj motivov, ki bi se dali prekrasno obdelati v samostojnem romanu ali drami. Predvsem omenim oni moški, življenske energije polni tip „Amerikanca“. Mi ga vidimo samo v enem trenutku, v oni uri, ki naj bi prelomila njegovo življenje, iz njegove preteklosti izvemo malo, o daljšem življenju nič. V našo dramo on pravzaprav ne spada. Tu bi se bolje podal tip kakšnega navadnega agenta, ki za denar lovi duše za v Ameriko. Toda bil bi krasen predmet za slovenski naroden roman. Ljubezen do prevzetne Eme ga bodri do velikih činov in mu vlije energijo življenja. Iz preprostega kmečkega pastirja postane bogataš in se vrne iz Amerike še enkrat snubit prevzetno, sedaj ubožano Emo. To je trenotek, v katerem se nam prikaže v drami. Ker ga pa Ema še enkrat odločno in brezpogojno zavrže in ima raje fantastičnega učitelja, bi moral zdaj nastopiti preobrat v njegovem življenju. Po tem

razočaranju se bori sam s sabo in se premaga, potem se pa — v nasprotju s fantastičnim narodnjakom učiteljem, ki prireja le narodne veselice in zabave — posveti resničnemu delu za narod in uporabi vse svoje bogate izkušnje in svojo življensko energijo, da bi priboril svojemu ljudstvu boljšo bodočnost, ustanavlja zanj tvornice, zida železnice, se bori s tujim kapitalom itd.

Poleg tega, v resnici zanimivega tipa, imamo v drami še nekaj drugih dobrih, dasi ne izdelanih motivov. Takoj v začetku nam stoje nasproti na eni strani oče kvartopirec in pijanec in sina pijanca in zapravljivca, ter delavna, varčna in energična žena in mati. Ako bi bil ta motiv ves čas dosledno izveden skozi vso dramo, bi imeli lepo karakterno dramo v duhu ženske emancipacije. Tudi kontrast med trmoglavo kmetico Pečarico in njenim istotako trmoglavim sinom bi bil lahko vir mnogoštevilnim konfliktom, iz katerih bi se lahko naredila tragedija ali roman s tragičnim izidom. Razmerje med Matijčetom in Metko bi se pa lahko dalo razviti v novelico, podobno Tetmajerjevi „V nebo“.

Napaka Kvedrine drame je, da ni nobeden teh motivov izdelan in izpeljan do konca, ampak da skače dejanje od enega do drugega, vmes je pa polno navadnih banalnosti in praznega besedičenja. Slaba je postava učitelja. Po celi tendenci drame bi moral on voditi protidejanje in se ustavljati „Amerikancu“ in ga npravstveno previšati. Toda v naši drami je on tip starokopitnega narodnjaka, ki „misli le na pevška društva in na sadjerejo, na čitalnice in na telovadbo“. Besede, s katerimi svari ljudstvo pred Ameriko, so navadne fraze, ki ne morejo vzdržati pred silnejšimi kmečkimi argumenti.

Naša želja bi bila, da bi pisateljica še enkrat premislila in predelala stvarino in nam potem ustvarila kaj boljšega kot so „Amerikanci“.

Za „Amerikanci“ sledi povest Milana Pugelja, ki ima čuden naslov: „Hrizantema in Cimbas“. Menda je gospod pisatelj mislil, da napravijo tako čudovita imena večji vtisk ali kaj? Poleg tega ne igra Hrizantema v povesti nikake vloge.

„Hrizantema in Cimbas“ je neka jako čudna reč. Ko preberemo naslov, mislimo, da nas vleče pisatelj najmanj kam med kakšne španske Sierre. Preberemo prve stavke in se nam zdi, da smo jih že brali kje pri Cankarju, beremo dalje, kako se deček odpravlja v Ljubljano, ter se začudimo: Ali nismo tega že brali v kakšnem starem „Vrtcu“? Ravnotako naivno se začne, se bo gotovo tudi tako končalo. Saj se ne more drugače končati, kot da deček prične pešati na poti, kak usmiljen popotnik, morda kak očetov znanec, ga vrne in pripelje domov nazaj.

Toda naenkrat smo v gozdu, grmi in treska, povrh pride še neki star potepuh, prime dečka tako ljubeznivo za roko in ga pelje v duplino ter mu prične med ploho in gromom in bliskom pripovedovati svoje strašne povesti: dva ali trije uboji, en samomor, prešuštvo, za nameček še popolnoma nemogoče surovosti nekega župnika, vse to pripoveduje tujec dečku kar tako, „za pouk in kratek čas“.

Ko beremo te povesti starega potepuha, si nehote mislimo, da imamo pred sabo začetno povest kakšnega pisatelja iz staroromantične šole, ki je po čudnem naključju prišla iz koša na dan. Toda ne!